

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 15

Засновано у 2015 році

Рівне – 2022

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 15. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; упоряд.: О. Б. Петренко ; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне : РДГУ, 2022. 368 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Грицай Наталя Богданівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Андрощук І. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобилянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української та іноземної лінгвістики Луцького національного технічного університету;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Павелків К. М., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Побірченко Н. С., доктор педагогічних наук, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри природничо-математичної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габлітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Соїчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Zdzislaw SirojC (Здзіслав Сіройц), доктор габлітований соціальних наук в галузі педагогіка, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Jolanta Skubisz (Йоланта Скубіш), доктор наук в галузі педагогіки, доцент гуманітарно-економічної академії міста Лодзь, член Товариства соціальної педагогіки при Комітеті педагогічних наук Польської Академії Наук у Варшаві (Республіка Польща);

Остапчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк (Падалка) О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних **Index Copernicus International**: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: **проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 5 від 26 травня 2022 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022

ЗМІСТ

Сухомлинська О. Відображення побуту дитини шкільного віку у вітчизняних наукових і літературних джерелах.....	6
Skubisz J. Suwerenność w teorii i praktyce pedagogicznej.....	18
Блавт О. Інклюзивне фізичне виховання здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами засобами дистанційних технологій	27
Коляда Н., Кравченко О. Науково-дослідний центр педагогічного краєзнавства: 15 років діяльності.....	35
Мачинська Н. Професійні цінності викладача закладу вищої освіти як чинник його особистісного зростання.....	48
Павелків Р. Сучасний підхід до психолого-педагогічного трактування проблеми морального виховання особистості.....	58
Петренко О. Питання психолого-педагогічної підтримки дітей під час війни: інформаційно-технологічне забезпечення.....	67
Потапчук Т. Педагогічні умови професійної підготовки педагогів до використання інноваційних технологій.....	77
Павелків К., Стельмашук Ж. Проактивність як психолого-педагогічна проблема.....	88
Потапчук Т., Макарук О. Деякі аспекти характеристики професійно-педагогічної підприємливості вчителя початкової школи	95
Руденко В., Руденко Н. Об'єкт і предмет педагогічних досліджень у методологічних системах України і Польщі	102
Сойчук Р. Сходження до нації через солідарність: педагогічні ідеї Т. Д. Дем'янюк.....	124
Яцук І. Громадянське становлення курсантів ЗВО системи МВС у процесі їх професійної підготовки: до постановки проблеми.....	133
Баліка Л. Проблема морального виховання дитини на шпальтах українських педагогічних часописів (перша третина ХХ ст.).....	146
Blashevsk A., Dmytrenko N., Fedorets M. Oral and written communicative competence at the lessons of foreign and native languages in primary school in the process of blended learning.....	154
Вірста С., Жалко Т., Гончарук О. Формування емоційного інтелекту на уроках літературного читання в початковій школі.....	164
Gron L., Antonenko N. The “flipped classroom” model: what it is and how it works	173
Коваленко В., Пилипюк Л. Використання комп'ютерно-інформаційних технологій у вивченні іноземної мови	178
Лобанова С., Мартинюк А. Проектна діяльність здобувачів освіти технічних ЗВО при вивченні іноземної мови.....	187
Мороз Л., Масло І. Методика викладання іноземних мов у немовних ЗВО з 60-х років ХХ століття до нині.....	195
Поліщук О. Сучасні форми виховної роботи у контексті Нової української школи.....	202
Романюк С., Трофімчук В. Сучасні технології викладання іноземної мови в умовах інклюзії у закладах вищої освіти	208
Сілков В., Сілкова Е. Виховна спрямованість задач підручників з	

математики початкової школи у НУШ.....	215
Триндюк В., Мартинюк А., Губіна А. Розвиток soft skills засобами інтерактивних технологій (підручників) на заняттях з іноземної мови в закладах вищої освіти.....	225
Fridrikh A., Bihunova S., Bihunov D. Focus on teaching grammar in context.....	236
Ціпан Т. Т. Д. Дем'янюк про табірний збір як підготовку до літньої навчальної практики.....	245
Шетеля Н. Засоби практичної реалізації аксіологічного підходу у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв.....	254
Шурин О. Актуальні питання організації позашкільної освіти в умовах дистанційного навчання.....	263
Шуст Л., Гончарук О., Дацюк В. Використання елементів народознавства на уроках української мови як одна з умов формування компетентності вільного володіння державною мовою..	269
Ясногурська Л., Мороз Н. Навчання англійської мови як другої іноземної.....	279
Доробки молодих науковців	
Акімов В. Сутність профілактики насильства в освітньому середовищі закладів вищої освіти у науковому дискурсі.....	285
Антончик Є. Основні напрями, динаміка і незворотність модернізаційних процесів в українській освіті.....	294
Кузьмич А. Авторські школи в системі освіти Рівненщини: історіографія питання.....	302
Мельникович Г. Роль сучасної художньої української підліткової літератури у формуванні ціннісних орієнтацій учнів середнього підліткового віку.....	312
Поліщук Н. Волонтерство як соціально-педагогічний феномен: термінологічний аналіз.....	320
Попова К. Нормативно-правові акти України про загальноосвітню школу: витоки полікультурної компетентності.....	330
Семеренко Ж. Комплексне графічне проектування у підготовці майбутніх учителів технологій.....	340
Чжан Кай Дослідження шляхів удосконалення цифрової компетентності (ІКТ) здобувачів освіти у закладах вищої освіти.....	349
Рецензії	
Петренко О. Освітній простір України крізь призму регіональної культурної практики [рецензія на книгу «Вища культурологічна освіта в Україні: регіональний дискурс: крізь призму діяльності кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету». До 50-річчя від часу заснування. Автор-укладач Виткалов С. В. Рівне : А. Брегін, 2021. 550 с., іл.].....	355

Петренко Оксана

доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-6906-3542,
e-mail: oksana.petrenko@rshu.edu.ua

ПИТАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація. У статті розглянуто інформаційно-технологічне забезпечення психолого-педагогічної підтримки дітей під час війни.

Зазначено, що в умовах російсько-української війни з семи мільйонів українських дітей 4,3 млн. вимушені були покинути свої домівки, 232 дитини загинуло, 427 було поранено. У цих умовах діти як найуразливіша категорія населення країни потребують професійної психолого-педагогічної підтримки, а дорослі, які цю підтримку надають, – засобів її інформаційно-технологічного забезпечення, оцінки і систематизації вже наявних ресурсів.

З'ясовано, що за майже три місяці воєнних дій в Україні до організації і забезпечення психолого-педагогічної підтримки долучилися багато державних і неурядових організацій, педагогів, психологів, психотерапевтів. Приміром, 18.05.2022 р. на запит «Психолого-педагогічна підтримка дітей в умовах війни» Google видає 7 450 000 результатів за 0,55 сек. Така велика кількість інформації потребує аналізу, систематизації, оцінки й узагальнення.

Характеризовано основні джерела інформаційно-технологічного забезпечення: сайт МОН України, сайт Інституту модернізації змісту освіти, сайт освітнього омбудсмена України, відеоінструкції та інфографіки, розміщені на каналі YouTube, телеграм-канали (Підтримай дитину, EdEra, ПТСР і всі решта, Психологічна Допомога в Умовах Війни, Психологічна підтримка й ін.), чат боти (Dovidka Info, Друг й ін.), інформаційні комікси, курси на онлайн платформах Prometheus, EdEra, сторінки психотерапевтів, психологів у Фейсбуці, блоги (Діти в місті, Mental Code й ін.). Визначені їх переваги, недоліки й небезпеку, означені перспективи їх подальшого використання.

Ключові слова: психолого-педагогічна підтримка, діти, війна, інформаційно-технологічне забезпечення, джерела забезпечення підтримки.

Постановка проблеми. На світанку 24 лютого 2022 року розпочався відкритий воєнний напад РФ на Україну: ракетні удари по усій території нашої країни, окупація частини території, воєнні злочини, жahlivi звірства, свідоме знищення українців і України повністю змінили наше життя. 25 лютого МОН України рекомендувало призупинити освітній процес у закладах освіти всіх рівнів і відправити здобувачів освіти й освітян на двотижневі канікули. Навчання в закладах освіти відновили 14 березня

переважно в дистанційному форматі. Учні весь цей час були позбавлені спілкування з учителями, однокласниками.

Як стверджує незалежний аналітичний центр Cedos, більше 10 мільйонів людей вимушені були покинути свої домівки: 6,5 млн. у межах країни, 3,9 млн. виїхали за кордон. Більшість із цих людей – жінки та діти. ЮНІСЕФ повідомляє, що більше половини українських дітей – 4,3 млн. вимушені були покинути свої домівки через війну (Освіта і війна в Україні. <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya-2022/>). Станом на 20 травня 2022 р. внаслідок бойових дій 232 дитини загинуло, 427 було поранено (В Україні через збройну агресію росії зростає кількість поранених дітей. ОНОВЛЕНО, 2022). 1748 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів. 144 з них зруйновано повністю (<https://saveschools.in.ua/>, 2022). В країні нині нараховується 7 мільйонів дітей війни (там само).

У цих умовах діти як найуразливіша категорія населення країни потребують професійної психолого-педагогічної підтримки. А дорослі, які цю підтримку надають, потребують її інформаційно-технологічного забезпечення, оцінки і систематизації вже наявних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблема функціонування української освіти в умовах війни стала предметом дослідження авторів колективної монографії «Українська освіта в умовах війни» (2020), у якій проаналізовано теоретичні засади проблеми (С. Терпищій, Г. Хоменко), вивчено міжнародні практики освітньої політики в умовах воєнних дій (Д. Свириденко, Г. Хоменко), проаналізовано сучасну освітню політику в країні та спрогнозовано можливі сценарії реінтеграції вищої освіти (В. Дунець, Д. Додонов, В. Заїчко, В. Верьовкін) (Терпищій, 2000).

Водночас аналіз інформаційно-технологічного забезпечення психолого-педагогічної підтримки дітей під час війни наразі не здійснений, інформація не систематизована, вона постійно доповнюється і вимагає подальшої оцінки й узагальнення.

Мета статті – здійснити аналіз наявного інформаційно-технологічного забезпечення психолого-педагогічної підтримки дітей під час війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. За майже три місяці воєнних дій в Україні до організації і забезпечення психолого-педагогічної підтримки долучилися багато державних і неурядових організацій, педагогів, психологів, психотерапевтів. Приміром, 18.05.2022 р. на запит «Психолого-педагогічна підтримка дітей в умовах війни» Google видає 7 450 000 результатів за 0,55 сек. Здається, така велика кількість інформації повинна задовільнити потребу педагогів і психологів в інформаційно-технологічному забезпеченні цього процесу, однак навіть побіжний аналіз свідчить, що пропозиції нерівноцінні і за професійністю, і за доступністю, і за відпрацьованістю.

Тому вважаємо на часі здійснити огляд найбільш вдалих ресурсів з надання психолого-педагогічної підтримки дітей в умовах війни з позицій психолога і педагога.

Під час війни діти постійно перебувають у стані невизначеності, страху, тривоги. Звуки повітряної тривоги та вибухів, дорога та незнайомий простір у випадку евакуації – усе це викликає страх, розгубленість і тривогу.

Міністерство освіти і науки України одне з перших запропонувало запроваджувати в освітній процес кроки підтримки, які допоможуть мінімізувати наслідки психологічної травми для дітей. На сьогодні на сайті МОН України створена корисна добірка ресурсів для дорослих та дітей щодо психологічної підтримки, навчання та інформування.

За ініціатииви Дарії Герасимчук Офіс Президента України спільно з ЮНІСЕФ та Міністерством соціальної політики України створили чат-бот «Дитина не сама» (Дитина не сама, 2022). Бот орієнтований на допомогу неповнолітнім дітям у складних ситуаціях воєнного часу. Тут можна знайти інформацію про те, як прихистити дитину, що робити у випадку, якщо вона загубилася або ви її знайшли. Крім того, у боті є контакти гарячої лінії підтримки дітей, сімей та соціальних працівників (Дистанційні платформи для навчання, саморозвитку та отримання допомоги й перевіреної інформації, 2022).

МОН України запровадило щоденні онлайн-зустрічі о 13.00 та 20.00 із сертифікованими психологами Асоціації інноваційної та цифрової освіти (Освітній Хаб, 2022).

У співпраці з дитячим психологом Світланою Ройз МОН України підготувало серію інформаційних матеріалів «Психологічна турбота від Світлани Ройз» (Психологічна турбота від Світлани Ройз, 2022). Важливо зауважити, що ця серія інформаційних матеріалів була запущена МОН України вже 1 березня 2022 р., практично в перші дні початку воєнних дій. Тут містяться поради на випадок, якщо родини з дітьми перебувають у бомбосховищах та укриттях; пересуваються в інші міста; залишаються вдома та чекають на повернення рідних-героїв із зони бойових дій. Ці відео – швидка «психологічна» допомога для дітей.

Педагоги та дитячі психологи за підтримки Міністерства освіти і науки запустили телеграм-канал «Підтримай дитину» (Підтримай дитину, 2022).

Досить вдалим є відеоінструкції та інфографіки, розміщені як на сайті міністерства, так і на каналі YouTube, які містять рекомендації та практичні поради для батьків (<https://www.youtube.com/playlist?list=PLFVSJgZgf7h8rXg9TTyevxZkdfxAQXod>, 2022).

Гарні відгуки від педагогів і психологів отримав розроблений МОН України дитячий інформаційний комікс, як поводитися під час воєнного стану, – збірка інформаційних порад для дітей та їхніх близьких (Поради від захисника України: МОН розробило інформаційний комікс для дітей у воєнний стан, 2022).

Своєю чергою, Інститут модернізації змісту освіти пропонує матеріали для використання в роботі під час воєнних дій, зокрема презентують досить вдало підібрані методики та опитувальники, ігри, практичні рекомендації (Матеріали для використання в роботі під час воєнних дій, 2022).

Серед пропонованих матеріалів доцільно звернути увагу на проєкт психологічної підтримки «Поруч», створений спільно Міністерством освіти і науки України, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Українським інститутом когнітивно-поведінкової терапії та ГО «ВГЦ «Волонтер» (Проєкт психологічної підтримки «Поруч», 2022).

Цінними для роботи психологів, педагогів є записи вебінарів щодо надання першої психологічної допомоги та психологічної допомоги при втраті, розміщені на сайті ІМЗО (Матеріали для використання в роботі під час воєнних дій, 2022). Особливо актуальними вважаємо оприлюднені контакти психологів та психотерапевтів, які готові до безкоштовних консультацій (Матеріали для використання в роботі під час воєнних дій, 2022) та сайт надання екстреної психологічної допомоги «Я-поруч! Я – Психолог» (Екстрена психологічна допомога «Я-поруч! Я – Психолог», 2022).

Варто зазначити, що на сьогодні на сайті освітнього омбудсмена України існує сторінка з порадами щодо психолого-педагогічної підтримки дітей в умовах війни та переадресація на сайт МОН України (Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни, 2022).

Коректними є поради щодо здійснення психолого-педагогічної підтримки, вміщені у довіднику, підготовленому у Центрі стратегічних комунікацій при Міністерстві культури та інформаційної політики України у форматі чат боту Dovidka Info (Психологічна підтримка в умовах війни, 2022).

Інформативним є чат-бот «Друг» – призначений для здійснення онлайн-терапії, який заснований на когнітивно-поведінковій терапії. Він допомагає людині впоратися з тривожним станом та іншими неприємними психологічними симптомами. Завдяки боту користувач може контролювати свій настрій та дізнатися нову інформацію про власний психологічний стан та почуття (Психологічна підтримка, 2022). Однак для роботи з дітьми цей бот не пристосований.

Затребуваним нині є чат-бот платформи психологічної підтримки «Розкажи мені», який, доки триває очікування на зворотній зв'язок від сертифікованого психолога, відразу пропонує онлайн-терапію користувачу (<https://tellme.com.ua/>). Чат-бот допомагає людині впоратися із тривожним станом та іншими неприємними психологічними симптомами. Завдяки цьому боту користувач розпочинає контролювати свій настрій та дізнатися інформацію про власний психологічний стан та почуття.

На онлайн платформах Prometheus, EdEra розміщені курси, які мають на меті забезпечити дорослих інформаційно й технологічно засобами для здійснення психолого-педагогічної підтримки дітей в умовах війни.

Приміром, від початку травня платформа Prometheus пропонує безкоштовний курс «Базова психологічна допомога в умовах війни» для тих, хто не має навіть мінімального набору прийомів базової психологічної допомоги. Застосування пропонованих «технік та знань здатне не лише точково стабілізувати психіку, що знаходиться під дією стресу, а й завадити загостренню психологічних проблем та їх переходу до хронічної стадії» (Базова психологічна допомога в умовах війни, 2022). Особлива цінність курсу в тому, що він вчить контролювати стресові стани власноруч. Курс є глибоко практичним і заснований на багаторічному досвіді роботи з людьми, які переживають кризові ситуації; передбачений сертифікат після його завершення. Як зазначають автори, це перший курс, який вони «повністю створили в умовах війни як відповідь на потреби людей» (там само). Короткі й чіткі відеоінструкції різноманітних технік подолання стресового стану дають змогу швидко їх засвоїти і якісно застосовувати.

Створений під час війни телеграм канал EdEra пропонує мініпроекти у вигляді презентацій, як-то: «Як дозволити собі виражати емоції», «Чи нормально усміхатися та радіти життю під час війни?», «Вправи для психологічної допомоги дітям», «Як впоратися з емоціями під час обстрілів чи вибуху?», «Робота з тілом під час стресу», «Як боротися із синдромом фантомної сирени?», «Як впоратися із психологічною втомою під час війни?», «Емоційне переїдання під час війни», «Допомога дітям в екстремальних ситуаціях», «Міфи і правда про ПТСР» й ін. (EdEra, 2022).

У телеграмі є також групи «ПТСР і всі решта», «Психологічна Допомога в Умовах Війни», «Психологічна підтримка», де пропонується цілодобова безкоштовна психологічна допомога, ефективні інструменти для здійснення психолого-педагогічної підтримки дітей в умовах війни (Психологічна підтримка, 2022).

На наше переконання, у контексті проблеми дослідження уваги потребують і численні сторінки психотерапевтів, психологів на Фейсбуці. Наприклад, вигідно вирізняються сторінки «Артпсихологія», «Nazarevich ART», які створені з метою обміну інформацією з використання авторського психологічного інструментарію відомої психотерапевтки Вікторії Назаревич (Артпсихологія, 2022). Приміром, серія терапевтичних казок про Їжачків, історії про собаку Хібуки – надзвичайно ефективні механізми психолого-педагогічної підтримки дітей в умовах війни.

Важливим ресурсом інформаційно-технологічного забезпечення психолого-педагогічної підтримки дітей в умовах війни є різноманітні блоги, хоча тут прихована і небезпека, позаяк поради дають не лише люди, які мають відповідні знання і досвід.

Приміром, блог Mental Code, в якому висвітлюють теми, що так чи інакше стосуються психологічного здоров'я та емоційного стану людини, призначений для дорослих (Блог Mental Code, 2022).

Одним із коректних вважаємо Блог «Діти в місті», який регулярно надає поради та рекомендації щодо психолого-педагогічної підтримки під час війни (Психологічна допомога та підтримка під час війни: добірка порад та рекомендацій, 2022).

Також цікавим й інформативним є блог психолога Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного, де є окрема рубрика «Психологічна підтримка дитини» (Психологічна підтримка дитини, 2021).

Щодня ресурси інформаційно-технологічного забезпечення психолого-педагогічної підтримки дітей в умовах війни поповнюються новими проектами, групами, сайтами, які сприяють створенню психологічної підтримки, навчанню та інформуванню дітей, батьків, педагогів, психологів, психотерапевтів. Практично кожен заклад освіти, відділи освіти, профспілкові організації, територіальні громади створюють сторінки з порадами і рекомендаціями стосовно психолого-педагогічної підтримки і допомоги. Однак, як свідчить їх аналіз, не завжди ці поради і рекомендації є достатньо кваліфікованими. Тому педагогам, психологам необхідно не лише здійснювати підтримку і допомогу дітей в умовах війни, але й проводити просвітницьку роботу і вчити розрізняти якісний і неякісний, непрофесійний контент.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, здійснений аналіз наявного інформаційно-технологічного забезпечення психолого-педагогічної підтримки дітей під час війни дає підстави для висновку про те, що на сьогодні існує велика кількість професійних проєктів, сайтів, каналів, які мають на меті забезпечити психолого-педагогічну підтримку дітей в умовах війни.

Однак і не всі психологи, і особливо педагоги, володіють інформацією про них, не всі вміють використовувати існуючі напрацювання у своїй роботі. Тому вважаємо на часі в новому навчальному році розробити і запропонувати здобувачам вищої психологічної і педагогічної освіти навчальний курс за вибором «Психолого-педагогічна підтримка дітей в умовах війни», який би усунув інформаційну прогалину, узагальнив існуючу інформацію стосовно інформаційно-технологічного забезпечення такої підтримки і підготував майбутніх фахівців до такої нової для України діяльності.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в аналізі дистанційних платформ для саморозвитку в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

В Україні через збройну агресію росії зростає кількість поранених дітей. ОНОВЛЕНО. URL: <https://medicine.rayon.in.ua/news/498198-v-rosiysko-ukrainskiy-viyni-zaginulo-shchonaaymenshe-108-ditey> [Дата звернення 28.04.2022].

<https://saveschools.in.ua/> [Дата звернення 20.05.2022].

Терпиший, С. (2020). *Українська освіта в умовах війни : монографія.* Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 234 с.

Дитина не сама. (2022). *Telegram.* URL: https://t.me/dytyna_ne_sama_bot [Дата звернення 02.05.2022].

Дистанційні платформи для навчання, саморозвитку та отримання допомоги й перевіреної інформації. (2022). *Міністерство освіти і науки України.* URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/distancijni-platformi-dlya-navchannya-samorozvitku-ta-otrimannya-dopomogi-j-perevirenoyi-informaciyi>

[Дата звернення 02.05.2022].

Освітній Хаб. (2022). *Facebook.* URL: <https://www.facebook.com/eduhub.in.ua/>. [Дата звернення 28.04.2022].

Психологічна турбота від Світлани Ройз. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/psihologichna-turbota-vid-svitlani-rojz> [Дата звернення 29.04.2022].

Підтримай дитину. (2022) *Telegram.* URL: <https://t.me/pidtrumaidutyny> [Дата звернення 02.05.2022].

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLFVSJgZgf7h8rXg9TTyevxZkdfxAQ> Ход [Дата звернення 06.05.2022]

Поради від захисника України: МОН розробило інформаційний комікс для дітей у воєнний стан. (2022). *Міністерство освіти і науки України.* URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/poradi-vid-zahisnika-ukrayini-mon-rozrobilo-informacijnij-komiks-dlya-ditej-u-voeyennij-stan> [Дата звернення 28.05.2022].

Матеріали для використання в роботі під час воєнних дій. (2022). *Інститут модернізації змісту освіти.* URL: <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna->

roboata/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voiennykh-diy/ [Дата звернення 04.05.2022].

Проект психологічної підтримки «Поруч». (2022). *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://poruch.me/> [Дата звернення 03.05.2022].

Екстрена психологічна допомога «Я-поруч! Я – Психолог». (2022). URL: https://www.sablinatn.com/dopomoga?fbclid=IwAR3YtJq5DlwEfiAh3fvuqWUgvVuz3YzbbWB1wUD1irDFbMPN_N2skcWzJoQc [Дата звернення 02.05.2022].

Як підтримати та заспокоїти дитину під час війни (2022). *Освітній омбудсмен України*. URL: <https://eo.gov.ua/yak-pidtrymaty-ta-zaspokoity-dytynu-pid-chas-viinyu/2022/02/28/> [Дата звернення 29.05.2022].

Психологічна підтримка в умовах війни. (2022). URL: <https://dovidka.info/psychologichna-pidtrymka-v-umovah-viinyu/> [Дата звернення 29.04.2022].

Психологічна підтримка. (2022). *Telegram*. URL: <https://t.me/UkraineNow/1679> [Дата звернення 05.05.2022].

Базова психологічна допомога в умовах війни. (2022). *Prometheus*. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+BPA101+2022_T2/about?utm_source=sendy&utm_medium=email&utm_campaign=email-psyhelp-education. [Дата звернення 29.04.2022]

EdEra. (2022). *Telegram*. URL: <https://t.me/ederaua>. [Дата звернення 06.05.2022].

Психологічна підтримка. (2022). *Telegram*. URL: https://t.me/psy_support [Дата звернення 03.05.2022].

Артпсихологія. (2022). *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/nazarevich.art> [Дата звернення 04.05.2022]

Блог Mental Code. (2022). URL: <https://mentalcode.com.ua/blog/>. [Дата звернення 06.05.2022].

Психологічна допомога та підтримка під час війни: добірка порад та рекомендацій. (2022). URL: <https://dityvmisti.ua/blog/6727-psykhologichna-dopomoga-ta-pidtrymka-pid-chas-viiny-dobirka-porad-ta-rekomendatsii/>. [Дата звернення 28.04.2022].

Психологічна підтримка дитини. (2021). URL : <https://psychblog.odp.poltava.ua/2021/09/27/%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8/> [Дата звернення 04.05.2022].

REFERENCES

V Ukraini cherez zbroynu ahresiiu rosii zrosla kilkist poranenykh ditei [The number of wounded children in Ukraine has increased due to Russia's armed aggression]. ONOVLENO. URL: <https://medicine.rayon.in.ua/news/498198-v-rosiysko-ukrainskiy-viyni-zaginulo-shchonaymenshe-108-ditey>. [Data zvernennia 28.04.2022]. [in Ukrainian].

<https://saveschools.in.ua/>. [Data zvernennia 20.05.2022].

Terpyshchyi, S. (2020). *Ukrainska osvita v umovakh viiny: monohrafiia* [Ukrainian education in the conditions of war: monograph]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 234 s. [in Ukrainian].

Dytyna ne sama [The child is not alone]. (2022). *Telegram*. URL: https://t.me/dytyna_ne_sama_bot. [Data zvernennia 02.05.2022]. [in Ukrainian].

Dystantsiini platformy dlia navchannia, samorozvytku ta otrymannia dopomohy y perevirenoi informatsii [Distance platforms for learning, self-development and receiving help and verified information]. (2022). *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/distancijni-platformi-dlya-navchannya-samorozvitku-ta-otrimannya-dopomogi-j-perevirenoyi-informaciyi>. [Data zvernennia 02.05.2022]. [in Ukrainian].

Osvitnii Khab [Educational Hub]. (2022). *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/eduhub.in.ua/> [Data zvernennia 28.04.2022]. [in Ukrainian].

Psykhologichna turbota vid Svitlany Roiz [Psychological care from Svetlana Roiz]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/psihologichna-turbota-vid-svitlani-roiz>. [Data zvernennia 29.04.2022]. [in Ukrainian].

Pidtrymai dytynu [Support the child]. (2022) *Telegram*. URL: <https://t.me/pidtrymaidutyny>. [Data zvernennia 02.05.2022]. [in Ukrainian].

<https://www.youtube.com/playlist?list=>[Data zvernennia 06.05.2022].

Porady vid zakhysnyka Ukrainy: MON rozrobilo informatsiinyi komiks dlia ditei u voiennyi stan [Advice from the defender of Ukraine: the Ministry of Education and Science has developed an information comic for children in martial law]. (2022). *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/poradi-vid-zahisnika-ukrayini-mon-rozrobilo-informacijnij-komiks-dlya-ditej-u-voyennij-stand>. [Data zvernennia 28.05.2022]. [in Ukrainian].

Materialy dlia vykorystannia v roboti pid chas voiennykh dii [Materials for use in work during hostilities]. (2022). *Instytut modernizatsii zmistu osvity*. URL: <https://imzo.gov.ua/psyholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/materialy-dlia-vykorystannia-v-roboti-pid-chas-voiennykh-diy/> [Data zvernennia 04.05.2022]. [in Ukrainian].

Proiekt psykhologichnoi pidtrymky “Poruch” [Psychological support project “Nearby”]. (2022). *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. URL: <https://poruch.me/> [Data zvernennia 03.05.2022]. [in Ukrainian].

Ekstrena psykhologichna dopomoha “Ya-poruch! Ya – Psykholoh” [Emergency psychological help “I’m nearby! I am a psychologist”]. (2022). URL: https://www.sablinatz.com/dopomoga?fbclid=IwAR3YtJq5DlWefiah3fvuqWUgV y3YzbhWB1wUD1irDFbMPN_N2skcWzJoQc [Data zvernennia 02.05.2022]. [in Ukrainian].

Yak pidtrymaty ta zaspokoity dytynu pid chas viiny [How to support and calm a child during the war]. (2022). *Osvitnii ombudsmen Ukrainy*. URL: <https://eo.gov.ua/yak-pidtrymaty-ta-zaspokoity-dytynu-pid-chas-viiny/2022/02/28/> . [Data zvernennia 29.05.2022]. [in Ukrainian].

Psykhologichna pidtrymka v umovakh viiny [Psychological support during the war]. (2022). URL: <https://dovidka.info/psyhologichna-pidtrymka-v-umovah-vijny/>. [Data zvernennia 29.04.2022]. [in Ukrainian].

Psykhologichna pidtrymka [Psychological support]. (2022). Telegram. URL: <https://t.me/UkraineNow/1679>. [Data zvernennia 05.05.2022]. [in Ukrainian]

Bazova psykhologichna dopomoha v umovakh viiny [Basic psychological assistance in wartime]. (2022). *Prometheus*. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+BPA101+2022_T2/about?utm_source=sendy&utm_medium=email&utm_campaign=email-psyhelp-education. [Data zvernennia 29.04.2022]. [in Ukrainian].

EdEra. (2022). *Telegram*. URL: <https://t.me/ederaua>. [Data zvernennia 06.05.2022]. [in Ukrainian].

Psykhologichna pidtrymka [Psychological support]. (2022). *Telegram*. URL: https://t.me/psy_support. [Data zvernennia 03.05.2022]. [in Ukrainian].

Artpsykhohyia [Art psychology]. (2022). *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/nazarevich.art>. [Data zvernennia 04.05.2022]. [in Ukrainian].

Bloh Mental Code. (2022). URL: <https://mentalcode.com.ua/blog/>. [Data zvernennia 06.05.2022].

Psykhologichna dopomoha ta pidtrymka pid chas viiny: dobirka porad ta rekomendatsii [Psychological help and support during the war: a selection of tips and tricks]. (2022). URL: <https://dityvmisti.ua/blog/6727-psykhologichna-dopomoga-ta-pidtrymka-pid-chas-viiny-dobirka-porad-ta-rekomendatsii/>. [Data zvernennia 28.04.2022]. [in Ukrainian].

Psykhologichna pidtrymka dytyny [Psychological support of the child]. (2021). URL: <https://psychblog.odp.poltava.ua/2021/09/27/%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8/>. [Data zvernennia 04.05.2022]. [in Ukrainian].

THE ISSUES OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT FOR CHILDREN DURING THE WAR: INFORMATION AND TECHNOLOGICAL SUPPORT

Oksana Petrenko

Doctor of Sciences (in Pedagogy),
Professor, Head at the Department of Theory and Methods of Education,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6906-3542,
e-mail: oksana.petrenko@rshu.edu.ua

Abstract. The article considers information and technological support of psychological and pedagogical support for children during the war. It is noted that during the russian-ukrainian war, out of seven million Ukrainian children, 4.3 million were forced to leave their homes, 232 children died and 427 were injured. Due to it children as the most vulnerable category of the population need professional psychological and pedagogical support. And the adults who provide this support need the means of its information technology support, evaluation and systematization of existing resources.

It was found that during almost three months of hostilities in Ukraine, many governmental and non-governmental organizations, teachers, psychologists, and psychotherapists joined the organization and provision of psychological and pedagogical support. For example, on May 18, 2022, at the request of “Psychological and pedagogical support for children in war”, Google produced 7,450,000 results in 0.55 seconds. Such a large amount of information needs analysis, systematization, evaluation and generalization.

The main sources of information and technological support were described: the website of the Ministry of Education and Science of Ukraine, the website of the Institute for Modernization of Educational Content, the website of the Education Ombudsman of Ukraine, video instructions and infographics posted on YouTube, telegram channels (Support the child Wars, Psychological Support, etc.), chatbots (Dovidka Info, Friends, etc.), information comics, courses on online platforms Prometheus, EdEra, pages of psychotherapists, psychologists on Facebook, blogs (Children in the City, Mental Code, etc.). Their advantages, disadvantages and dangers are defined, prospects of their further use are defined.

Keywords: psychological and pedagogical support, children, war, information and technological support, sources of support.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2022 р.

